



KAZYS ALGIRDAS VARKALA-ŽALIUKAS, DAUMANTAS 1924 08 01–1948 03 17

Kazys Algirdas Varkala gimė 1924 m. rugpjūčio 1 d. Marijampolės aps. Klebiškio vls. Prienų parapijos Valengiškių k. Lietuvos savanorio Kazio Varkalos ir Kastės Melnykaitės-Varkalienės šeimoje. Gyveno Marijampolės aps. Prienų vls. Šaltupio k., kur tėvai turėjo 10 ha žemės. Kartu augo 5 seserys: Konstancija Kazimiera (g. 1926 m.), Janina (g. 1927 m.), Danutė (g. 1931 m.), Aldona (g. 1939 m.), Birutė (g. 1943 m.) ir brolis Vytautas (g. 1938 m.). Brolis Jonas gimė 1951 m.

K. A. Varkala baigė keturis Išlaužo, penktą ir šeštą Garliavos pradžios mokyklos skyrius. Nuo 1938 m. mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje, kurią baigė 1944 m. gegužės 15 d. Kartu 1944 m. vasario 16–gegužės 15 d. mokėsi Lietuvos vietinės rinktinės Marijampolės karininkų mokykloje.

Tai buvo gabus jaunuolis: gražiai piešė ir kūrė eilėraščius. Šie gabumai pravertė ateityje: tapęs laisvės kovotoju, rūpinosi partizanų spauda, rinko partizanišką tautosaką, užrašinėjo partizanų pasakojimus, taip pat fiksavo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės žygius ir darbus. Surinktą ir susistemintą medžiagą perdavė į Vakarus vykstančiam artimam kovos draugui Juozui Lukšai-Skirmantui. Vėliau ši autentiška medžiaga buvo išspausdinta Juozo *Daumanto* knygoje „Partizanai“.

1944 m. rugsėjį Rytprūsioose dar tebegriaudžiant patrankoms, pas Marijampolės aps. Prienų vls. Dūmiškių k. gyventoją Urbanavičių susirinko keli vyrai: Vincas Senavaitis, K. A. Varkala, Kazimieras Juočys, šeimnininko sūnūs Kazimieras ir Vytautas. Apsvarstę padėtį, 1944 m. spalio 12 d. jie įkūrė Geležinio Vilko pulką, kuriam vadovavo V. Senavaitis-*Žaliavelnis*. Vėliau šis pulkas buvo pertvarkytas į 8-ąją kuopą, o dar vėliau – į Geležinio Vilko rinktinę.

1945 m. rugsėjo 13 d. K. A. Varkala-*Žaliukas* buvo paskirtas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado ltn. Juozo Stravinsko-*Žiedo* pavaduotoju, o tą pačių metų spalio 30 d. rinktinės vado *Žiedo* įsakymu Nr. 1 – rinktinės Žvalgybos, spaudos ir propagandos skyriaus viršininku.

1946 m. pavasarį kartu su bendražygiais J. Stravinsku, Juozu Lukša-*Vyčiu* ir Stasiu Lukša-*Juodvarniu* pradėjo leisti laikraštėlį „Kovos keliu“, kuris balandžio mėn. tapo apygardos leidiniu.

Po 1946 m. birželio 1 d. Geležinio Vilko rinktinės įsakymu Nr. 13 K. A. Varkala-*Žaliukas* pasirašė kaip rinktinės vado pavaduotojas. Po kelių dienų, birželio 7 d., žuvus rinktinės vadui J. Stravinskui-*Žiedui*, K. A. Varkala perėmė



Tauro apygardos partizanų vadovybė. 1946 m. rugpjūčio 16 d. Iš kairės: štabo ryšininkas Kazys Matulevičius-*Radvila*, Vytauto rinktinės vadas Vitalius Gavėnas-*Vampyras*, Geležinio Vilko rinktinės vadas Kazys Algirdas Varkala-*Daumantas*, apygardos adjutantas Jonas Pileckis-*Šarūnas*, Žalgirio rinktinės vadas Jurgis Ilgūnas-*Šarūnas*, apygardos kapelionas Justinas Lelešius-*Grafas*, Žalgirio rinktinės štabo viršininkas Juozas Jasiulaitis-*Turklys*, *Kazokas*. Iš *Genocido aukų muziejaus* fondų

vadovavimą rinktinei, tačiau ir toliau po dokumentais pasirašydavo kaip rinktinės vado pavaduotojas. Tų pačių metų rugsėjo 10 d. po Geležinio Vilko rinktinės įsakymu Nr. 15 jau pasirašė kaip rinktinės vadas ir jai vadovavo beveik dvejus metus.

K. A. Varkala buvo sumanus vadas, patikimas kovos draugas. Stiprino rinktinės narių drausmę, nepraleisdavo progos priminti, kad partizanai būtų mandagūs su gyventojais ir dėkingi rėmėjams. „Visada padėkok ir neprieštarauk, partizane, – sakydavo jis. – Ką žmogus turi, tuo pavalgydina, už tai jam ačiū. O jei neturi, būk dėkingas už šilumą.“ Vadovaudamas rinktinei leido įsakymus, kuriuose daug dėmesio buvo skiriama žvalgybai, okupantų vykdomų nusikaltimų (sodybų deginimas, žmonių kankinimai ir žudymai, moterų prievartavimai, vagystės, civilių gyventojų suėmimai ir ištrėmimai) fiksavimui ir nusikaltėlių įvardijimui, eilinių partizanų supažindinimui su apygardos vado įsakymais ir jų vykdymu, taip pat išsamiems kautynių aprašymams, išryškinant jų pranašumus ir trūkumus, kad būtų padarytos teisingos išvados. Įsakymuose nurodoma, kaip partizanams elgtis esamomis sąlygomis, kaip kovoti su alkoholio vartojimu, be teismo sprendimo neleista vykdyti jokių bausmių civiliams gyventojams. K. A. Varkala niekada neužmiršdavo pasveikinti visus savo rinktinės kovotojus nepriklausomos Lietuvos valstybės ir religinių švenčių proga.

1946 m. lapkričio 29 d. Tauro apygardos Vytauto rinktinės vado Vitaliaus Gavėno-*Vampyro* įsakymu Nr. 25 K. A. Varkalai pareikšta padėka Laisvės kovotojų karinės šventės proga. 1947 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 8 jis pakeitė savo slapyvardį į *Daumantą*, o sausio 15 d. dalyvavo Lietuvos kovotojų už laisvę atstovų suvažiavime, kuriame buvo svarstomi centralizacijos ir vyriausiosios vadovybės, Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) ir Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo (VGPS) reorganizacijos, ryšių su užsieniu atkūrimo klausimai, išklaustas raportas apie Juozo Markulio-*Erelio* išdavystes ir provokacijas, dėl ko jis buvo izoliuotas „nuo bet kokios konspiracinės veiklos“.

1947 m. gruodžio 8 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-*Žvejo* įsakymu Nr. 48 K. A. Varkalai-*Daumantui* pareikšti tarnybiniai pagyrimai už dalyvavimą kautynėse su NKVD kareiviais 1945 m. Prienų šile ir kautynėse 1945 m. balandžio 10 d. Šilavoto vls. Ingavangio k. Tų pačių metų gruodžio 10 d. įsakymu Nr. 49 jam pareikšti tarnybiniai pagyrimai už dalyvavimą kautynėse su NKVD kareiviais 1945 m. balandžio 13 d. Gudelių vls. Budninkų k. ir kautynėse 1945 m. birželio 11 d. Šilavoto vls. Degimų miške, o gruodžio 15 d. įsakymu Nr. 50 – tarnybiniai pagyrimai už 1945 m. lapkričio 17 d. dalyvavimą puolant Šilavoto vls. milicijos punktą ir už 1947 m. balandžio 24 d. dalyvavimą kautynėse Šilavoto vls. Žemaitkiemio k.

Taip pat K. A. Varkala ėjo ir Tauro apygardos štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas.

Laisvės kovą rėmė visa Varkalų šeima. Jų sodyboje Šaltupio k. buvo iškastos net keturios slėptuvės: po namu, daržine ir malkine. Dar kelias slėptuves partizanai buvo įsirengę netoli sodybos. Jose dažnai lankėsi ne tik eiliniai laisvės kovotojai, bet ir rinktinės štabo nariai – S. Lukša-*Juodvarnis*, K. Juočys-*Šatas*, Antanas Gudynas-*Speigas*, pats K. A. Varkala ir kiti. Vienoje slėptuvių pabuvo ir išdavikas J. Markulis-*Erelis*. Patyrę jo dvideidiskumą, sodybą paliko ne tik laisvės kovotojai, bet ir jos gyventojai. Laimei, štabo slėptuvės išdavikas neišsiaiškino.

1997 m. gruodžio 22 d. K. A. Varkalai pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. gegužės 19 d. dekretu jis apdovanotas Vyčio Kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius), Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1999 m. gegužės 17 d. įsakymu jam suteiktas majoro laipsnis (po mirties).



Prienų r. Išlaužo sen. Šaltupio k. Varkalų sodyba. Paminklinis akmuo toje sodyboje augusiam Tauro apygardos štabo Žvalgybos skyriaus viršininkui ir Geležinio Vilko rinktinės vadui Kaziui Algirdui Varkalai-*Žaliukui*, *Daumantui*, žuvusiam 1948 m. kovo 17 d. Prienų aps. Prienų vls. Čiudiškių k. kautynėse su MGB Prienų vls. poskyrio karine operatyvine grupe, atminti. Bendras paminklo vaizdas. Pastatytas 1991 m. J. Paršeliūno nuotr., 2010 m.